

АКЦИОНИ ПЛАН
ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЛОЖАЈА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ У ОПШТИНИ
КУРШУМЛИЈА
ЗА ПЕРИОД 2022. - 2025. ГОДИНЕ

У В О Д

Акциони план у области инвалидности, као стратешки документ локалне самоуправе, који усваја Скупштина, повезује конкретне мере и акције које треба предузети да би се на одговарајући начин одговорило на потребе и права особа са инвалидитетом у локалној заједници.

Акциони план се заснива на потребама особа са инвалидитетом и садржи начине најрационалнијег коришћења постојећих ресурса у циљу њихове пуне интеграције у локалну заједницу.

У њему су идентификоване потребе особа са инвалидитетом, постојећи ресурси, опис решења, мера и корака које треба предузети, временски рокови за реализацију дефинисаних активности, субјекти одговорни за спровођење мера и извори финансирања.

План садржи мерљиве и реалне циљеве, методе за реализацију, временски оквир и расподелу одговорности.

Активна улога у иницирању и унапређењу постојећих и стварању нових услова за равноправно учешће особа са инвалидитетом у свим областима живота заједнице, даје се особама са инвалидитетом и организацијама које заступају њихова права и интересе. У партнерству са институцијама локалне самоуправе и осталим заинтересованим странама.

Одавно је познато да се конкретни проблеми људи најбрже и најпотпуније решавају тамо где и настају и где се свакодневно дешавају, а то је на локалном нивоу. Особе са инвалидитетом су рањиви слој друштва коме је потребно посветити посебну пажњу да би равноправно са другим грађанима уживали своја основна људска права и живели нормално. С друге стране, познато је и то да се ни најбољи ресурси не могу ефикасно искористити ако не постоји план за њихово наменско коришћење, контролу и евалуацију.

Сврха израде Акционог плана огледа се у потреби етапног и континуираног заједничког рада на стварању погодне окружења за целу заједницу.

Општи Циљ укључивања области инвалидности у локалну политику је учешће локалне власти и представника заинтересованих група у:

а) Уклањању постојећих препрека кроз:

- Прилагођавање окружења,
- Обезбеђивање доступности информација свим особама са инвалидитетом у одговарајућем формату,
- Спровођење антидискриминаторских закона, подзаконских аката, прописаних мера и процедура;

б) Превенцији стварања нових препрека кроз:

- Интегрисање стандарда приступачности у планове урбаног развоја града,
- Рад на унапређењу приступачности електронског окружења;

ц) Стварање окружења које подржава особе са инвалидитетом кроз

- Развијање дневних услуга у заједници (дневни боравци, помоћ у кући, лични праилац детета)

- Развијање услуге подршке за самосталан живот (персонална асистенција становање уз подршку, обука за самостални живот и друге врсте подршке неопходне за активно учешће корисника у друштву)
- Обука запослених у јавним службама о приступу инвалидности заснованом на равноправности, људским правима и социјалном моделу,
- Кампање у циљу подизања свести грађана о потреби за пуним учешћем особа са инвалидитетом у друштву,
- Стварање инклузивних служби у редовном систему (образовање, здравствена заштита, службе социјалне заштите),
- Адекватну процена ситуације у којој се налази свака особа са инвалидитетом,
- Развој посебних служби подршке (Дневни центри, предах смештај, тумачи знаковног језика, прилагођени превоз особа са инвалидитетом, техничка средства).

Законски оквир

Правни основ за израду Акционог плана су:

- 1)** Устав Републике Србије;
- 2)** Универзална декларација Уједињених Нација о људским правима;
- 3)** Стандардна правила УН-а за изједначавање могућности за особе са инвалидитетом и Агенда 22;
- 4)** Међународна конвенција о правима особа са инвалидитетом;
- 5)** Миленијумски развојни циљеви;
- 6)** Европска специјална повеља;
- 7)** Конвенција УН-а о правима особа са инвалидитетом;
- 8)** Конвенција УН-а о правима детета;
- 9)** Препорука ЕУ-е о кохерентној политици за особе са инвалидитетом;
- 10)** Акциони план Савета Европе за промоцију права и пуног учествовања у друштву особа са инвалидитетом;
- 11)** Светска декларација о образовању;
- 12)** Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом Републике Србије;
- 13)** Стратегија за смањење сиромаштва;
- 14)** Национални план акције за децу;
- 15)** Национална стратегија одрживог развоја;
- 16)** Стратегија развоја социјалне заштите;
- 17)** Статут општине Куршумлија;
- 18)** План развоја општине Куршумлија за период 2022-2025
- 19)** Локални акциони план за младе 2018-2021.;
- 20)** Локални плански документ у области запошљавања општине Куршумлија за период 2021-2023. ;

Уставом Републике Србије, највишим правним актом једне земље, гарантују се људска и мањинска права и као таква, непосредно се примењују. Држава јемчи равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности.

Стандардна правила за изједначавање могућности које се пружају особама са инвалидитетом - Генерална скупштина Уједињених Нација крајем 1993. године усвојила је Стандардна правила за изједначавање могућности које се пружају особама са инвалидитетом. Постоје 22 Стандардна правила УН-а и она се састоје од тачака које се односе на обавезе држава, смерница политике за особе са инвалидитетом и предлога за конкретно деловање. Тачке из СПУН-а су: повећање свесности, медицинска нега, рехабилитација, сервиси подршке, приступачност, образовање, запошљавање, чување дохотка и социјална сигурност, породични живот и лични интегритет, култура, рекреација и спорт, вера, информације и истраживања, креирање политике и планирање, законодавство, економска политика, координација рада, организације особе са инвалидитетом, обука особља, праћење и евалуација, техничка и економска сарадња и међународна сарадња.

Права детета у међународним документима Конвенција о правима детета

Права детета на међународном плану препозната су у бројним међународним документима од којих је најзначајнија Конвенција Уједињених Нација о правима детета из 1989. године. Државе уговорнице се обавезују да ће поштовати и обезбеђивати права утврђена Конвенцијом, сваком детету које се налази под њиховом јурисдикцијом, без икакве дискриминације и без обзира на расу, боју коже, пол, језик, вероисповест, политичко или друго уверење, национално, етничко или специјално порекло, имовинско стање, сметње у развоју, рођење или други статус детета, његовог родитеља или законског старатеља. Државе уговорнице се обавезују да ће предузети све одговарајуће мере како би се обезбедила заштита детета од свих облика дискриминације или кажњавања, заснованог на статусу, активностима, израженом мишљењу или уверењу дететових родитеља, законских старатеља или чланова породице.

Деца са сметњама у развоју и инвалидитетом - дете са сметњама у развоју и инвалидитетом треба да ужива пун и квалитетан живот у условима који обезбеђују доступност, унапређују самопоуздање и олакшавају њихово активно учешће у животу заједнице. Помоћ која се пружа детету са сметњама у развоју биће, увек када је то могуће, бесплатна и биће осмишљена тако да обезбеди детету делотворан приступ и стицање образовања, обуке, здравствене заштите, услуга рехабилитације, припрему за запошљавање и могућности рекреације на начин који води постизању највише могуће социјалне интеграције и индивидуалног развоја детета, укључујући и његов културни и духовни развој. (Конвенција о правима детета, члан 23) **Национални план акције за децу** у фебруару 2004. године Савет за права детета Владе Србије донео је „Национални план акције за децу“ (НПА), који представља стратешки документ Владе Републике Србије у коме се дефинише општа политика земље према деци до 2015. године. Приоритети деловања ради унапређења положаја деце, дефинисани у НПА, јесу: смањење сиромаштва деце; квалитетно образовање за сву децу; боље здравље за сву децу; унапређење положаја и права деце са сметњама у развоју; заштита права деце без родитељског старања; заштита деце од злостављања, занемаривања, искоришћавања и насиља; јачање капацитета земље за решавање проблема деце.

Стратегија за унапређење положаја особа са инвалидитетом усвојена је од стране Владе Републике Србије 2006. године. Заснована је на принципима који су у складу са НПА за децу. Стратешки циљ који овај документ поставља јесте унапређење положаја особа са инвалидитетом до позиције равноправних грађана који уживају сва права и одговорности. Промовише специјални приступ (модел) инвалидности, према коме се проблеми које особе са инвалидитетом имају схватају као специјално дефинисан. Циљ који се ближе односи на децу са сметњама у развоју је: „Посебно оснажити породице особа са сметњама у развоју и инвалидитетом кроз систем пружања адекватне подршке одговарајућих сервиса и служби које

помажу њихову интеграцију у заједницу.“ Стратегија развоја специјалне заштите Основни циљ реформе система специјалне заштите јесте Развијање интегралне специјалне заштите у којој специјални актери на најефикаснији начин користе постојеће и развијају нове ресурсе путем доступних, квалитетних и разноврсних услуга, ради очувања и побољшања квалитета живота рањивих и маргинализованих појединаца и група, оспособљавања за продуктиван живот у заједници и предупређења зависности од специјалних служби. Као посебни циљ ове стратегије дефинисано је развијање мреже услуга у заједници за разлишите циљне групе, укључујући и децу са сметњама у развоју и инвалидитетом.

Јако је битно да разумемо шта се подразумева под фразом **увођење у редован систем**, као и шта представљају појмови **инвалидности и политика**, а посебно се морамо осврнути на **локалну политику** да би на послетку могли разумети шта се то подразумева под **увођењем инвалидности у локалне политике**.

Укључивање неке теме у редован систем значи учинити је уобичајеном темом за креаторе политике и представнике заинтересованих група, тако да она све време буде на дневном реду доносиоца одлука током свих процеса дефинисања стратегија, планирања, доношења одлука, спровођења планова у дело, надгледања и процењивања њихове успешности. Дакле, шта год да се ради та тема је на дневном реду. Концепт увођења у редовни систем назива се још и у **укључивање**.

Инвалидност је питање људских права. УН Конвенција о правима особа са инвалидитетом у својој преамбули даје дефиницију инвалидности: „Инвалидност проистиче из интеракције особа са оштећењима са околиним баријерама и баријерама које се одржавају у ставовима заједнице а отежавају пуно и ефективно учешће особа са инвалидитетом у друштву на основу једнакости са осталим члановима тог друштва.“

Ова дефиниција јасно наглашава социјалну димензију инвалидности и место препрека у спречавању особа са инвалидитетом да учествују у активностима заједнице као остали грађани. Важно је напоменути да није реч о томе да особе са инвалидитетом треба да узму пуно учешће у друштву, већ да могу у будућности да учествују на истој равни са другима уколико то желе.

Локална политика представља начин да локална власт преточи правила у праксу вредности једног друштва, визију о томе каква заједница треба да буде и како треба да функционише. Локална политика изражава вредности и стратегију за развој једне заједнице да би се визија заједнице остварила.

Уколико наводимо пример добре политике из перспективе особа са инвалидитетом, она би осликавала следеће:

- **Вредности** (социјални модел инвалидности, приступ инвалидности заснован на људским правима);
- **Визију** (укључиво друштво, добра сарадња представника институција локалне управе и организација особа са инвалидитетом, особе са инвалидитетом укључене у рад тела за планирање и надзор примене стратегија и политика);
- **Стратегије** (закон, законске мере, политике, расподелу финансијских средстава, распоређивање људских и институционалних ресурса, спровођење акционог плана).

Општи циљ Акционог плана за унапређење положаја особа са инвалидитетом је:

Унапређење положаја особа са инвалидитетом до позиције равноправних грађана који уживају сва права и одговорности на територији општине Куршумлија.

Специфични циљеви Акционог плана за унапређење положаја особа са инвалидитетом су:

СЦ 1: Побољшање институционалног оквира за унапређење положаја особа са инвалидитетом

СЦ 2: Развити ефикасну правну заштиту на пољу инвалидности

СЦ 3: Социјалне, здравствене и друге услуге базиране на правима и потребама корисника начинити доступним, у складу са савременим међународно-прихваћеним методама процене инвалидности и потреба.

СЦ 4: Развити политике мера и применити програме, наручито у областима образовање и запошљавања који особама са инвалидитетом пружају једнаке могућности и подстичу самосталност, лични развој и активан живот у свим областима.

СЦ 5: Особама са инвалидитетом осигуран приступ изграђеном окружењу, приступачном превозу, инфромацијама, комуникацијама и услугама намењеним јавности, а кроз развој и спровођење плана уклањања баријера и изградње приступачних баријера и услуга.

СЦ 6: Унапређени капацитети удружења грађана за заступање интереса ОСИ

СЦ 7: Унапређена приступачност и доступност спорским, рекреативним и културалним активностима особама са инвалидитетом

1.1 Једнакост, антидискриминација и стварање једнаких могућности

Равноправан положај особа са инвалидитетом у односу на остале грађане захтева континуиране акције против дискриминације. Дискриминација по основу инвалидитета јесте поступање према особама са инвалидитетом које је различито од поступања према другим особама и то само због њихових личних својстава, у овом случају инвалидитета. Дискриминација такође означава ускраћивање права због инвалидитета, што онемогућава особе са инвалидитетом да несметано уживају људска права која се стичу рођењем.

Борба против дискриминације се одвија применом антидискриминационих закона. Међутим, ако имамо добар антидискриминациони закон, то не значи да смо дошли до пуног укључења особа са инвалидитетом у све сфере живота. Да би то постигли потребно је спроводити активности ка изједначавању могућности које заправо представљају позитивне мере и афирмативне акције којима друштво покушава да обезбеди потпуну укљученост особа са инвалидитетом у друштво (нпр. постепена, систематична, континуирана реконструкција јавних објеката која нису приступачна).

Кључни документ који говори о **концепту изједначавања могућности** под називом „Стандардна правила о изједначавању могућности за особе са инвалидитетом“ усвојен је 20. децембра 1993. године на Генералној скупштини Уједињених Нација. Наведени документ у уводном делу поред осталог даје дефиницију изједначавања могућности:

Термин **„изједначавање могућности“** означава процес који различите друштвене системе и средине, као што су услуге, активности, информације и документација, ставља на располагање свима, нарочито особама са инвалидитетом. Принцип **једнаких права** подразумева да су потребе сваког појединца једнако важне, да оне морају чинити основу за планирање друштава и да сви ресурси морају бити употребљени тако да сваки појединац има једнаке могућности за једнако друштвено учешће.

Особе са инвалидитетом су чланови друштва и имају право да живе у својим локалним заједницама, и сходно томе, да добију потребну подршку унутар система образовања, здравства, запошљавања и др.. Како особе са инвалидитетом остварују једнака права, оне

треба да имају и исте обавезе. Постизањем ових права, друштва треба да повећавају своја очекивања од особа са инвалидитетом. Као део процеса за изједначавање могућности, треба помоћи особама са инвалидитетом да прихвате пуну одговорност као чланови друштва.

Основни принципи изједначавања могућности су:

- Распољивост и приступачност служби и услуга, активности, информација и документације.
- Неопходно је узети у обзир потребе особа са инвалидитетом приликом планирања система служби и услуга, друштвених или пословних активности.
- Средства треба да се усмеравају (планирају и потражују) за повећање доступности и располољивости сервиса.
- Неопходна подршка треба да буде обезбеђена у оквиру заједнице и колико год је то могуће у оквиру основних служби подршке и услуга.
- Успешно изједначавање могућности води ка истим обавезама и одговорности особа са инвалидитетом према друштву. "

Ови принципи базирани су на „Стандардним правилима Организације Уједињених нација“. Овај документ има карактер декларације, што значи да је више препорука за државе потписнице које су их потписале. Иако није правно обавезујући, документ УН представља јак инструмент који може помоћи државама и локалним заједницама да предузимају активности у циљу стварања једнаких могућности за све грађане.

Стандардна правила почивају на следећим начелима:

- Поштовања достојанства особа са инвалидитетом,
- Учешће ОСИ у одлучивању о питањима која се тичу ОСИ,
- Недискриминација
- Права на компензацију повећаних издатака
- Доступности права, средстава, информација.

У складу са наведеним могу се извести основни принципи изједначавања могућности:

- Распољивост и приступачност сервиса, активности, информација и документације.
- Неопходност респектовања потреба ОСИ приликом планирања било којих сервиса, друштвених или пословних активности,
- Планирање средстава намењених за обезбеђење приступачности и располољивости сервиса,
- Подршка треба да буде обезбеђена у оквиру заједнице и колико год је то могуће у оквиру основних служби подршке и сервиса.

Сврха Стандардних правила УН јесте да ОСИ уживају иста права и имају исте обавезе као и остали чланови друштва у коме живе. Успешно изједначавање могућности води ка изједначавању дужности и одговорности особа са инвалидитетом према друштву.

2. ПОДАЦИ О ОПШТИНИ

2.1. Општи подаци о општини

Општина Куршумлија налази се на југу Србије у горњем сливу реке Топлице и њених притока Косанице и Бањске, на југоисточним падинама Копаоника и северозападним падинама Радан планине. Граничи се са општинама Брус, Блаце, Прокупље, Медвеђа, Подујево и Лепосавић. Југозападна граница у дужини од 105км. поклапа се са природном и политичко административном границом Косова и Метохије са два главна превоја Мердаре и Преполац. Заузима површину од 952км² и административно припада Топличком округу. Према степену развијености сврстана је у ред девастираних општина.

У општини Куршумлија налази се 90 насеља, претежно са карактеристикама сеоских насеља. Према попису из 2011.год. општина има 19.231. становника и највеће насеље је Куршумлија са 12.866.становника (68%укупног становништва) . Просечна густина насељености општине Куршумлија је 18 становника на км², што је сврстава у ретко насељене општине.

Кретање становништва карактеришу ниска стопа наталитета (10), висока стопа морталитета (19) и негативан природни прираштај (-9).

2.2. Демографска слика

Општина Куршумлија је по попису из 2011.године имала 19.231 становника, што је значајно мањи број у односу на попис становништва из 2002. године када је општина имала 21.608 становника.

Овакав драстичан пад броја становника резултат је великих миграција становника у веће градове у земљи, као и у иностранство, пре свега због лошег стања привреде, високе незапослености и смањених шанси за запошљавање. Процеси који су допринели паду броја становника општине су и старење становништва и пад броја рођене деце.

Демографска слика Куршумлије је лошија у односу на демографску слику Србије када су у питању основни демографски подаци општине и просека на нивоу Републике. Стопа природног прираштаја је у Куршумлији на нивоу -9 (републички просек је -6) док је удео становништва старијег од 65 година у локалној популацији веће од републичког просека (153 у односу на 142 на републичком нивоу). Када је реч о уделу деце до 14 година у локалној популацији Куршумлија има 13% док је републички просек 14,4%. Просечан број чланова домаћинства у Куршумлији је 2,7.

Структура становништва општине Куршумлија је слична структури становништва Србије с тим да је у Куршумлији више заступљено старо становништво и има мање деце.

Општина је изузетно разуђена у територијалном смислу и обухвата 90 насељених места. Становништво општине Куршумлија распорђено је у 90 насељених места. Има 17 сеоских, 6 приградских и 7 градских месних заједница.Припада групи најређе насељених општина са ниском стопом густине насељености (18 становника на км²).Становништво је све више концентрисано у градском делу општине док су села углавном напуштена.

Година	Укупан број становника	Промена броја становника	Индекс промене броја становника
1981	27.629	4.043	0,15
1991	23.590	4.039	0,17
2002	21.608	1.982	0,09
2011	19.231	2.377	0.12

Табела 1. Попис становника 2011.

Тренд пада броја становника општине започео је после 1953.године (када је Куршумлија имала 39.772 становника) а према доступним подацима наставио се у још драстичнијој форми и после последњег обављеног пописа из 2011. године. Према проценама у 2012.години број становника општине био је на нивоу од 18.963 становника, да би у 2020. години био смањен на 17.051 становника.

Година	Број становника	Живорођени	Умрли	Природни прираштај	Смањење броја становника
2011	19213	123	327	-204	-
2012	18963	1345	346	-212	250
2013	18694	121	308	-187	269
2014	18488	154	274	-120	206
2015	18262	148	337	-189	226
2016	18006	151	313	-162	256
2017	17787	143	297	-154	219
2018	17545	159	309	-150	242
2019	17290	158	294	-136	255
2020	17051	169	323	-154	239

Табела 2. Процена кретања становника - База података ДевИнфо РЗС

Увидом у податке који говоре о кретању броја становника на подручју општине Куршумлија, може се закључити да је у периоду од 2011. до 2020. године дошло до смањења укупног броја становника за 11,33 %.

2.3. Образовање

2.3.1 Образовна структура становништва

Образовна структура становништва	Попис 2011		
	укупно	младићи	девојке
Укупно становништво 15 и више година	16425	8363	8062
Без школске спреме	1019	172	847
Непотпуно основно образовање	2033	861	1172
Основно образовање	4387	2322	2065
Средње образовање	7356	4124	3232
Више образовање	708	389	319
Високо образовање	898	485	413
Непознато	24	10	14

Табела 3. Преглед образовне структуре становништва попис 2011 / Извор: РЗС

Образовна структура у општини Куршумлија је изразито лоша јер скоро половина становништва има завршено основно-школско образовање или је без образовања (45% становништва: 19% без школе или са непотпуном основном школом и 27% становништва са завршеном основном школом). У образовном смислу најзаступљенија је популација са завршеном средњом школом (чак 45%), а најмање заступљено је становништво са вишем или високим образовањем (10% локалне популације). У поређењу са образовном структуром на националном нивоу општина Куршумлија има значајно више становника без школе, са непотпуном основном школом или са основном школом у односу на образовну структуру становништва на националном нивоу и значајно мање становника са средњом школом и са вишим и високим образовањем у односу на образовну структуру Србије. Такође, учешће неписмених је више у Куршумлији у поређењу са Србијом, посебно уочљиво код женске популације. У Куршумлији је удео неписмене женске популације двоструко већи у поређењу са просеком и бројем на нивоу Републике Србије.

Слична ситуација је и када је у питању компјутерска писменост. Процент компјутерски писмених лица у општини износи свега 23%, а 13% становника су делимично компјутерски писмена лица. Скоро две трећине становника (64%) припадају групи компјутерски неписмених лица. У односу на просек на нивоу Србије, Куршумлија има мање компјутерски писмених лица и лица која делимично познају рад на рачунару а више компјутерски неписмених лица.

На територији општине основана је и ради предшколска установа : ПУ „Сунце“, која нема потребан капацитет за обухват деце вртићког и предшколског узраста превасходно зато јер установа нема капацитета за пријем деце у ванградским насељима. Број уписане деце је преко установљених норматива (20% више уписаних у односу на норматив). Треба нагласити да су капацитети за пријем предшколске установе у сталном порасту. Тренутно је у два објекта ПУ „Сунце“ смештено укупно 385 деце. Обухват деце припремним предшколским програмом је преко 90%. За разлику од праксе на републичком нивоу у предшколском образовању на територији општине доминира концепт целодневног програма и нема развијених облика флексибилних или алтернативних програма.

У Куршумлији постоје две основне школе: ОШ „Дринка Павловић“ и ОШ „Милоје Закић“ које имају и 13 подручних одељења односно испоставе у сеоским подручјима општине. Тренутно основне школе похађа 1060 ученика. Стопа обухвата основним образовањем је 90,4%. Стопа завршавања основне школе је 94,3%. У систему основног образовања нема услова за образовање деце са сметњама у развоју и са инвалидитетом јер не постоје специјалне школе нити развојне групе при редовним школама. ОШ „Дринка Павловић“ похађа тренутно један ученик са инвалидитетом. А пракса је да деца са сметњама у развоју и са инвалидитетом основно и средње образовање похађају у Нишу.

На територији општине Куршумлија налазе се две средње школе: Економско-техничка школа и Гимназија. Укупан број ученика је 570. Обе средње школе смештене су у истој згради у централном делу општине.

2.4. Социјална заштита

Центар за социјални рад „Боровњак“ у Куршумлији је једина установа социјалне заштите на територији општине Куршумлија, чије се просторије налазе у приземљу, али није обезбеђена приступачност особама са инвалидитетом.

На евиденција Центра за социјални рад налазе се особе са различитим видовима инвалидности. Као корисници права и услуга јављају се деца, млади, одрасли и стари.

Подаци су приказани у табели:

Врста инвалидитета	Деца (до 18. г.)		Млади (18-25г.)		Одрасли (26-65г.)		Стари (преко 65г.)		Укупно
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	
Телесни инвалидитет	8	5	3	3	30	19	15	31	114
Интелектуални инвалидитет	2	2	2	3	15	12	2	2	40
Сензорни инвалидитет	3	2	1	1	9	4	15	14	49
Перварзивни развојни поремећај	2	1	1	0	1	0	0	0	5
Вишеструки инвалидитет	3	2	0	0	3	10	1	4	23
Ментална обољења	0	0	0	0	16	9	3	1	29
Укупно	18	12	7	7	74	54	36	52	260

Лица са инвалидитетом најчешће су корисници права на новчану социјалну помоћ, додаток на помоћ и негу другог лица, увећаног додатка за помоћ и негу другог лица, једнократну новчану помоћ, права на опремање корисника за смештај у установу социјалне заштите или у другу породицу као и услуга: процене и планирања, смештаја у сродничку, хранитељску или другу породицу и долове.

На евиденцији Центра је 30 деце старости до 18 година са неким видом инвалидитета. Највећи проблем ове групе корисника је што су углавном школског узраста и већини је потребна услуга личног пратиоца.

Младих особа са инвалидитетом старости од 18-25 година на евиденцији је 17. Проблем ове групе корисника је што је један број оспособљен за одређену групу занимања али нико од њих није у радном односу. Међу корисницима ове групе има и оних који након завршетка основног или средњег образовања због инвалидности нису наставили даље школовање. Само је један корисник са сензорним инвалидитетом (слепо лице) студент. Већини из ове групе корисника потребна је услуга персоналног асистента.

Одраслих особа са инвалидитетом старости од 26-65 година највише је на евиденцији Центра - 128.

Највећи проблем ове групе корисника из категорије менталних-душевних обољења је обезбеђивање услуга смештаја. Има корисника са телесним и интелектуалним инвалидитетом који су оспособљени за одређену групу занимања. Само су две особе са евиденције до сада укључиване у програм јавних радова. Има и корисника са телесним инвалидитетом са средњим образовањем без запослења. Једном броју корисника пре свега са телесним и сензорним инвалидитетом је потребна услуга персоналног асистента.

На евиденцији је 88 особа са инвалидитетом старости преко 65 година. У овој старосној групи доста је самачких домаћинстава, која одбијају услуге у погледу збрињавања, али им се пружа психо-социјална подршка.

Општина Куршумлија пружа једну услугу социјалне заштите, помоћ у кући за старије и одрасле. Услугу пружа недржавни пружалац, Удружење особа са инвалидитетом, који ангажује за пружање ове услуге 22 неговатељице. Услуга се финансира из средстава наменског трансфера и из средстава буџета општине Куршумлија.

Неопходно је нагласити да су капацитети Центра за социјални рад општине Куршумлија за администрирање социјалне заштите повољнији у односу на просек Србије у смислу мањег броја корисника и уопште становника у односу на број стручних радника у ЦзСР.

У 2018. години укупни расходи за услугу социјалне заштите : помоћ у кући за старије и одрасле особе износили су 11,93 милиона динара (7 милиона динара из средстава наменског трансфера а 4,93 милиона динара из средстава буџета општине). Услуга помоћ у кући за старе и одрасле особе пружа се за укупно 98 корисника месечно, односно за 85 домаћинстава. Корисници услугу су доминантно старија лица (51 корисник је старији од 80 година, а само 12 лица има мање од 65 година). У структури корисника ове услуге доминирају жене (67 од укупно 98, односно 68%).

Доступност ове услуге социјалне заштите, према последње расположивим подацима (из 2015. године) била је, мерено општом стопом обухвата, виша од просека у Републици Србији (2,13%). Хипотетичка стопа обухвата била је значајно нижа од просека (0,42%).

Од програма новчаних давања општина Куршумлија је у 2018. години обезбедила средства искључиво за материјалну помоћ угроженим лицима односно породицама. За новчана давања је укупно обезбеђено 2,26 милиона динара, односно 1,82 милиона динара за новчана давања уз проверу дохотка и имовине и 440 хиљада динара за новчана давања корисницима новчане социјалне помоћи са националног нивоа.

Обухват становништва новчаном помоћи у општини Куршумлија је на нивоу просека Србије, док је обухват дечијим додатком дупло виши од просека на нивоу Србије. Удео корисника новчане социјалне помоћи у укупној популацији општине је 3,3%, док је удео корисника дечијег додатка у укупној популацији деце 29,1 %.

2.5.Привреда

Према степену развијености јединица локалне самоуправе за 2014.годину, општина Куршумлија спада у групу девастираних подручја, односно општина чији је степен развијености испод 50% републичког просека. Привредно- економски проблеми у општини Куршумлија односно драстичан пад запослености у последњих двадесет година резултат је економске кризе, лоше спроведене приватизације као и кризе настале након распада Југославије. Број привредних субјеката и стопа запослености драстично су смањени, па је број запослених на територији општине Куршумлија данас дупло мањи него половином деведесетих година XX века.

С обзиром на проблематичне факторе привредног окружења (смањење радне снаге, миграције, незапосленост), основни правци развоја привреде на територији општине Куршумлија базирају се на искоришћавању природних богатстава, пре свега на даљем развоју туризма, развоју пољопривреде (воћарства и сточарства), дрвне индустрије и искоришћавању обновљивих извора енергије.

Према подацима из 2020. године у општини Куршумлија послује 157 привредних друштава и 624 предузетника.

Носиоци привредног развоја општине Куршумлија су предузећа „Планинка А.Д“ и „Симпо ШИК“ Д.О.О, који запошљавају највећи број радника на територији општине. Привредни развој обезбеђују и привредна друштва, предузећа и предузетници у области металне индустрије, текстилне индустрије, пољопривреде, дрвне индустрије, трговине, саобраћаја и транспорта и пекарске индустрије.

На територији општине Куршумлија је, према подацима Републичког завода за статистику, у 2020.год. регистровано 3985 запослена према општини рада, док је према општини пребивалишта регистровано 4634 запослених. У структури запослених доминирају запослени у правним лицима (привредна друштва, установе, задруге и др. организације) са 72,99%, 22,41% су приватни предузетници а 4,6% запослених у регистровани индивидуални пољопривредници.

Према подацима Националне службе за запошљавање укупан број незапослених лица на крају 2020.године у општини Куршумлија износио је 2.323 лица. У односу на податке из пописа спроведеног 2011.године број незапослених лица повећан је за 42%. Од укупног броја незапослених 36% чини неквалификована радна снага, а у оквиру квалификоване радне снаге доминирају незапослени са средњом стручном спремом (око 30%) и високом стручном спремом (8% од укупног броја незапослених).

На основу истраживања које је спроведено у оквиру пројекта “Активирање за више могућности” чија је једна од активности и израда акционог плана за унапређење положаја особа са инвалидитетом контактирано је 30 особа са инвалидитетом које су евидентирани као тражиоци посла и који имају решење о процени радне способности. За интервју се одазвало 22 лица, 12 мушкараца и 10 жена различите врсте инвалидности.

Репрезентативност узорка послодавца обвезника Закона постигнута је учешћем јавног и приватног сектора, обухватом малих, средњих и великих предузећа. Упитник је дистрибуиран на седам адреса, анкети се одазвало 4 субјекта.

Узорак удружења која окупљају и баве се особама са инвалидитетом формиран је тако што је упитник дистрибуиран на три адресе и сва три удружења су се одазвала за учешће у анкети.

Приступило се прикупљању података од особа са инвалидитетом, од послодаваца и удружења које је завршено је 06.05.2019. год.

Извршена је анализа добијених података и сачињен нацрт извештаја који је достављен 24. маја Удружењу особа са инвалидитетом Куршумлија. Након добијених коментара и сугестија урађена је ревизија извештаја и коначни извештај је достављен 30. маја.

Резултати истраживања

Повећано интересовање за проблеме са којима се суочавају особе са инвалидитетом у Србији резултирало је значајним помацима у побољшању услова за живот и рад особа са инвалидитетом. До значајнијих помака је дошло захваљујући отварању сарадње на свим пољима са међународном заједницом, али и интензивирању активности организација особа са инвалидитетом, што је довело до одбацивања медицинског приступа особама са инвалидитетом као доминатног и усвајања социјалног модела. Нови концепт и дефиниција инвалидности преусмеравају пажњу са ограничења појединца на његове способности и на улогу средине и друштва (социо-политички концепт инвалидности). Кључни захтев је обезбедити услове да особа са инвалидитетом у свом изабраном начину живота буде што више самостална.

Велика незапосленост у Србији додатно отежава и компликује положај особа са инвалидитетом на тржишту рада. Запошљавање особа са инвалидитетом је дуготрајни

проблем нашег друштва. Држава је повремено предузимала мере за решавање овог проблема, али предложени концепти различитог квалитета нису дали трајније резултате, тако да је број особа са инвалидитетом у сталном радном односу у Републици Србији још увек незадовољавајући. Овакво стање и са аспекта особа са инвалидитетом и друштвене заједнице није прихватљиво. Запошљавање је заједно са образовањем и одговарајућим службама подршке основни предуслов за вођење самосталног живота особа са инвалидитетом.

Дефиниција инвалидитета усклађена је са Конвенцијом о правима особа са инвалидитетом Уједињених нација, чији је Република Србија потписник (2009. године),и заснива се на социјалном моделу, односно схватању инвалидитета из контекста људских права.

Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом дефинише особу са инвалидитетом као "лице са трајним последицама телесног, сензорног,менталног или душевног оштећења или болести које се не могу отклонити лечењем или медицинском рехабилитацијом,које се суочава са социјалним и другим ограничењима од утицаја на радну способност и могућност запослења или одржања запослења и које нема могућности или има смањене могућности да се, под равноправним условима, укључи на тржиште рада и да конкурише за запошљавање са другим лицима.“

Узроци настанка инвалидитета могу бити разни – наслеђени,урођени и стечени, при чему особа може имати вишеструки инвалидитет. Такође, инвалидитети могу бити лако приметни или не. Врсте инвалидитета: физички, оштећење слуха, оштећење вида,тешкоће у учењу и развоју,менталне и интелектуалне сметње.

Разне врсте обољења стечених током живота такође могу бити узроци инвалидитета, односно утицати на смањење радне способности, као што су дијабетес, карцином, итд.

Процена радне способности

Када се ради о запошљавању, намеће се питање које послове особа са инвалидитетом може да обавља. Док инвалидитет, са једне стране, намеће нека ограничења, са друге стране и особе са инвалидитетом своја знања, вештине и таленте могу да стичу, развијају и обогаћују формалним и неформалним каналима, кроз образовање, хобије, лична интересовања, и тако богате своје радне способности, баш као и особе без инвалидитета.

Процена радне способности је поступак предвиђен Законом о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом током којег се, уз помоћ медицинских, социјалних и других критеријума утврђује могућност запошљавања особе са инвалидитетом под општим или под посебним условима. Дакле, ради се управо о томе да се утврди које послове особа са инвалидитетом може да обавља. Поступак је ближе уређен посебним правилником.

Статус Особа са инвалидитетом се стиче подношењем захтева за процену радне способности организацији надлежној за послове запошљавања (Национална служба за запошљавање). Орган вештачења врши процену стања појединца на тржишту рада и утицај на радну способност.

Дефинисане су четири категорије:

Нулти степен - ако је процењено да не постоје тешкоће и препреке у раду или су оне занемарљиве

I Степен- ако је процењено да су тешкоће и препреке мале,

II Степен ако је процењено да су тешкоће и препреке умерене,

III Степен ако је процењено да су тешкоће и препреке велике или вишеструке и онемогућавају запошљавање под општим и посебним условима.

Решење о процени радне способности представља више формални документ без већег функционалног значаја за послодавца и особу са инвалидитетом. Документ је типски и његов садржај о процењеној радној способности често може да збуни актере у процесу запошљавања, али истовремено и отвара могућности за злоупотребе.

На нивоу Топличког округа 2018. год. било је 11.961 незаполнено лице, од тога 214 особа са инвалидитетом што чини 2% незапослених лица на евиденцији НСЗ.

На нивоу Топличког округа највеће учешће од 30.8% је незапослених са I степеном образовања, затим 34.6% је учешће незапослених III степена образовања и 22.4% учешће незапослених IV степена образовања.

На територији општине Куршумлија 2018. год. било је 2.582 незапослена лица од тога 51 особа са инвалидитетом што чини 2% укупно незапослених лица. Највеће учешће од 39,2% је незапослених са I степеном, затим 29,4% је учешће незапослених III степена образовања и 23,5% учешће незапослених IV степена образовања.

На нивоу Топличког округа 62% лица која траже запослење су млађе од 50 година, од тога жене 30,3%. Особе старије од 50 год. чине 38% лица која се налазе на евиденцији НСЗ, од тога су 27% жене.

Највећи број ОСИ са територије општине Куршумлија који је тражило запослење у 2018. год. 53% је у најпродуктивнијој старосној доби, односно млађе је од 50 година. Учешће жена у овој старосној групи је 34%.

Особе старије од 50 год. чине 47% лица која се налазе на евиденцији НСЗ, од тога 28% су особе женског пола. Уочава се да је на територији општине Куршумлија нешто већи број лица са инвалидитетом старости преко 50 год. него што је то на нивоу округа. Велики број лица ове старосне доби на евиденцији НСЗ са територије општине Куршумлија последица је транзиције и неуспешних приватизација

На нивоу Топличког округа 31,2% лица чека на запослење до годину дана, 27,6% преко десет година, 18,7% пет до десет година и 13,1% једну до три године.

На територији општине Куршумлија 29% чека на запослење до годину дана, 27% пет до десет година, 22% једну до три године, 14% преко десет година и 8% три до пет година.

Особе са инвалидитетом као тражиоци посла

Да би сазнали шта о свом запошљавању мисле тражиоци посла, каква су њихова искуства и очекивања, колико вреднују активно тражење посла и шта опажају као отежавајући фактор за запошљавање, користишће се техника продубљеног делимично структурираног интервјуа.

Интервјуисане су 22 особе са инвалидитетом следећих карактеристика:

- Просечна старост интервјуисаних је била 42 године
- Полна структура испитаника је релативно уједначена- 55% испитаника су били мушкарци док су жене чиниле 45% испитаника
- Према типу насеља у коме живе – 68% испитаника живи у граду, 23% у приградским насељима и 9% у селу

- редовну школу је завршило 95% испитаника а само 5% специјалне школе
- од укупног броја испитаника 82% је завршило средњу школу
- 91% испитаника није имало додатне едукације
- у радном односу било је 68% испитаника док 32% није било у радном односу
- учесници који су претходно били запослени као најчешћи разлог губитка посла наводе прекид радног односа на захтев послодавца 50%, на лични захтев 23% и 27% наводи неки други разлог

Интервјуом су добијени следећи резултати:

- Припремљену радну биографију-ЦВ као начин представљања послодавцу има само 9% испитаника
- На сајмове запошљавања одлази 64% испитаника
- На разговор са саветником за запошљавање одлази 82% испитаника и разговор већина оцењује позитивно без обзира на резултате
- У актуелним условима на тржишту рада 77% испитаника сматра да им је потребна додатна подршка да пронађу посао
- Ниједна од интервјуисаних особа се није изјаснила да јој је потребан асистент при раду
- Осмочасовно радно време подржава 100% испитаника
- Спремност да иде на обуку исказало је 87% испитаника
- Волонтирање као начин да се представе послодавцу прихвата 96% испитаника
- Само 4% испитаника је изјавило да би се радије радно ангажовали без заснивања радног односа
- Сви испитаници су се изјаснили да не би радили за плату која не покрива основне трошкове док 86% очекује просечну плату за свој рад
- Повластице од стране послодаваца и колектива очекује само 4% испитаника, док 96% не очекује никакве повластице

Као предлоге и препоруке које би утицале на повећање запошљавања особа са инвалидитетом навели су:

- Да се прошири понуда радних места за особе са инвалидитетом
- Да се прихвате недостаци али и квалитети особа са инвалидитетом
- Да им се организују обуке како би се повећале шансе за добијање посла
- Да им се помогне у процесу тражења посла

2.6. Незапосленост

2.6.1. Кретање незапослености особа са инвалидитетом

Година	Тражиоци запослења	Активна незапослена лица	Привремено неспособни или неспремни за рад	Странци	Привремени и повр. послови	Запослени који траже промену запослења	Друга лица која траже промену запослења
2016	56	56	/	/	/	/	/
2017	61	61	/	/	/	/	/
2018	51	51	/	/	/	/	/
2019	36	36	/	/	/	/	/

2.6.2. Старосна структура незапослених особа са инвалидитетом

Категорија	Куршумлија			
	2017 (децембар)		2018(децембар)	
	Укупно незапослених	Укупно незапослених у %	Укупно незапослених	Укупно незапослених у %
15-19	/	/	/	/
20-24	2	3,28	6	11,76
25-29	5	8,2	6	11,76
30-34	2	3,28	2	3,92
35-39	4	6,56	2	3,92
40-44	6	9,84	4	7,84
45-49	5	8,2	5	9,8
50-54	12	19,67	5	9,8
55-59	14	22,95	16	31,37
60-65	11	18,03	8	15,69

2.6.3. Активно незапослене особе са инвалидитетом према образовној структури

Ако посматрамо структуру активно незапослених лица :

- највише незапослених лица са првим степеном стручне спреме (41%) ,
- највећи број незапослених жена са првим (36%) и трћим (36%) степеном стручне спреме,

- највећи број незапослених мушкараца са првим степеном стручне спреме (44%).

Незапослена лица(2018) или најсвежији подаци				
Категорије		УКУПНО	ЖЕНЕ	МУШКАРЦИ
	УКУПНО	36	11	27
Степен стручне спреме	I	15	4	11
	II	3	0	3
	III	12	3	9
	IV	5	4	1
	V	/	/	/
	VI	1	0	1
	VII-1	/	/	/
	VII-2	/	/	/
	VIII	/	/	/

2.6.4. Структура према дужини чекања на евиденцији НСЗ особа са инвалидитетом

	До 1 год.	Од 1 до 2 год.	Од 2-3 год.	Од 3-5 год	Од 5-8 год	Од 8-10 год	Преко 10
Мушкарци	6	5	2	3	4	2	4
Жене	2	2	1	1	4	0	1
Укупно	8	7	3	4	8	2	5

3. ПРЕГЛЕД СТАЊА У ОПШТИНИ КУРШУМЛИЈА У КОНТЕКСТУ УНАПРЕЂЕЊА ПОЛОЖАЈА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ У ПЕРИОДУ ДО 2020. ГОДИНЕ

3.1. Институционални оквир за унапређење положаја ОСИ

- У оквиту локалне самоуправе **не постоји Савет за ОСИ**, формирање Савета би било приоритетно у циљу достизања циљева и доприноса у побољшању и унапређењу услова живота особа са инвалидитетом на локалном нивоу.

- **Развојни планови** - Указује се потреба да се при изради развојних и секторских планова и стратегија посебна пажња усмери на специфичне потребе особа са инвалидитетом. Потреба за планским документима се огледа и у стварању услова за плански приступ у раду и избегавање ad hoc интервенција.

- У току израде овог Акционог плана и разговора са различитим релевантним актерима уочено је постојање разних база података на основу корисника, чланства итд. али **не постоји јединствена База података са свим информацијама о особама са инвалидитетом**. Креирањем

такве базе која би била доступна релевантним институцијама и организацијама, таргетирање адекватних корисника за подршку и пружање услуга би било ефектније и ефикасније.

- **Не постоји анализа свих потреба особа са инвалидитетом.** Потребно је анализирати стање на нивоу општине и прикупити све неопходне податке везане за особе са инвалидитетом и њихове потребе.

3.2. Правна заштита

- Да би се унапредио положај особа са инвалидитетом Локалне власти морају да покажу добру вољу кроз **субвенционисање** ове рањиве категорије становништва. Доношење одлука попут Одлуке о повластицама за превоз ОСИ, Одлуке о субвенцијама за плаћање комунаних услуга, Одлуке о бесплатној курирској достави личних докумената за ОСИ су јако важне за поменути категорију становништва и анализом потреба пожељно је установити сличне мере.

- **Финансирање организација** које заступају ставове и боре се за права, развијају и пружају услуге редовно и континуирано је предвиђено локалним буџетом, али недовољно средстава сужава обим деловање организација а самим тим је и мањи број активности реализованих од стране поменутих организација.

- Током креирања Акционог плана за унапређење положаја особа са инвалидитетом запажена је потреба за увођењем нових услуга попут ангажовања **персоналних асистената** за потребе појединачних корисника, као и увођењем других услуга попут **дневних боравака и клубова** за особе са инвалидитетом где би се поред психосоцијалне помоћи пружене ОСИ, директно помогло и њиховим породицама.

Доношењем одлука на нивоу локалне самоуправе о увођењу оваквих сервиса и услуга би значајно допринело побољшању положаја и социјалној укључености особа са инвалидитетом као равноправним члановима заједнице.

3.3. Социјална и здравствана заштита

Центар за социјални рад „Боровњак“ у Куршумлији је једина установа социјалне заштите на територији општине Куршумлија, чије се просторије налазе у приземљу, али није обезбеђена приступачност особама са инвалидитетом.

На евиденција Центра за социјални рад налазе се особе са различитим видовима инвалидности. Као корисници права и услуга јављају се **деца, млади, одрасли и стари.**

Лица са инвалидитетом најчешће су корисници права на новчану социјалну помоћ, додаток на помоћ и негу другог лица, увећаног додатка за помоћ и негу другог лица, једнократну новчану помоћ, права на опремање корисника за смештај у установу социјалне заштите или у другу породицу као и услуга: процене и планирања, смештаја у сродничку, хранитељску или другу породицу и домове.

На евиденцији Центра је **30 деце старости до 18 година** са неким видом инвалидитета. Највећи проблем ове групе корисника што су углавном школског узраста и већини је потребна услуга личног пратиоца.

Младих особа са инвалидитетом **старости од 18-25 година на евиденцији је 17.** Проблем ове групе корисника је што је један број оспособљен за одређену групу занимања али нико од њих није у радном односу. Међу корисницима ове групе има и оних који након завршетка основног или средњег образовања због инвалидности нису наставили даље школовање само је један корисник са сензорним инвалидитетом (слепо лице) студент. Већини из ове групе корисника потребна је услуга персоналног асистента.

Одраслих особа са инвалидитетом **старости од 26-65 год. највише је на евиденцији Центра - 128.** Највећи проблем ове групе корисника из категорије менталних-душевних обољења је обезбеђивање услуга смештаја. Има корисника са телесним и интелектуалним инвалидитетом који су оспособљени за одређену групу занимања само су две особе са наше евиденције до сада укључиване у програм јавних радова. Има и корисника са телесним инвалидитетом са средњим образовањем без запослења. Једном броју корисника пре свега са телесним и сензорним инвалидитетом је потребна услуга персоналног асистента.

На евиденцији је 88 особа са инвалидитетом старости преко 65 година. У овој старосној групи доста је самачких домаћинстава, која одбијају услуге у погледу збрињавања, али им се пружа психо-социјална подршка.

Општина Куршумлија пружа једну услугу социјалне заштите, помоћ у кући за старије и одрасле. Услугу пружа недржавни пружалац, Удружење особа са инвалидитетом, који ангажује за пружање ове услуге 22 неговатељице. Услуга се финансира из средстава наменског трансфера и из средстава буџета општине Куршумлија.

Неопходно је нагласити да су капацитети Центра за социјални рад општине Куршумлија за администрирање социјалне заштите повољнији у односу на просек Србије у смислу мањег броја корисника и уопште становника у односу на број стручних радника у ЦзСР.

У 2018. години укупни расходи за услугу социјалне заштите : помоћ у кући за старије и одрасле особе износили су 11,93 милиона динара (7 милиона динара из средстава наменског трансфера а 4,93 милиона динара из средстава буџета општине). Услуга помоћ у кући за старе и одрасле особе пружа се за укупно 98 корисника месечно, односно за 85 домаћинстава. Корисници услугу су доминантно старија лица (51 корисник је старији од 80 година, а само 12 лица има мање од 65 година). У структури корисника ове услуге доминирају жене (67 од укупно 98, односно 68%). До 2018.године дошло је до значајног повећавања броја корисника ове услуге као и извора финансирања, и то како из самог буџета општине Куршумлија, тако и са нивоа Републике, који услуге социјалне заштите финансира путем наменских трансфера.

Поред поменутих финансијских облика подршке и услуге социјалне заштите сем потребе за персоналним асистентом уочава се потреба и за сервисом попут дневног боравка где би се особама са инвалидитетом пружила психосоцијална подршка а значајно би се на тај начин помогло и њиховим породицама.

3.4. Запошљавање

Запошљавање особа са инвалидитетом је дуготрајни проблем нашег друштва. Држава је повремено предузимала мере за решавање овог проблема, али предложени концепти различитог квалитета нису дали трајније резултате, тако да је број особа са инвалидитетом у сталном радном односу у Републици Србији још увек незадовољавајући. Овакво стање и са аспекта особа са инвалидитетом и друштвене заједнице није прихватљиво. Запошљавање је заједно са образовањем и одговарајућим службама подршке основни предуслов за вођење самосталног живота особа са инвалидитетом.

На територији општине Куршумлија било је више неуспешних приватизација привредних субјеката што се одразило на велики број незапослених, док привредни субјекти који су опстали су углавном заинтересовани за питања која имају директни економски утицај на пословање па зато и нису посебно заинтересовани за питања која се тичу запошљавања особа са инвалидитетом и то сматрају друштвеном одговорношћу.

Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом увођењем квоте за запошљавање особа са инвалидитетом на неки начин је наметнут послодавцима. Ово

нарочито тешко пада привредним субјектима који немају могућност да већ запослене особе преведу у категорију лица са инвалидитетом И имају мање флексибилна радна места.

Предузећа која имају мањи број особа са инвалидитетом од законски прописаног минимума, а који своју обавезу испуњавају уплатом у Буџетски фонд нису била спремна да учествују у анкети.

Послодавци углавном имају став да особе са инвалидитетом могу бити ангажоване само на једноставним пословима.

Већина послодаваца сматра да треба да постоји служба подршке И праћења која би послодавцу помогла и олакшала у процедурама око запошљавања особа са инвалидитетом. Такође већина сматра да је на почетку ангажовања особе са инвалидитетом потребна одговарајућа обука за обављање послова.

- На територији општине Куршумлија било је више неуспешних приватизација привредних субјеката што се одразило на велики број незапослених, док привредни субјекти који су опстали су углавном заинтересовани за питања која имају директни економски утицај на пословање па зато и нису посебно заинтересовани за питања која се тичу запошљавања особа са инвалидитетом и то сматрају друштвеном одговорношћу.
- Рестриктивна политика запошљавања у јавном сектору и привредна стагнација приватног сектора довеле су до додатног погоршања позиција особа са инвалидитетом на тржишту рада
- Иако Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом за послодавце прописује квотни систем у запошљавању ове циљне групе, укупна запосленост особа са инвалидитетом у предузећима је још увек испод задовољавајућег нивоу.

На територији општине Куршумлија 86% послодавац измирује на директан начин запошљавањем особа са инвалидитетом док 14% ову обавезу извршава на индиректан начин уплатом у буџетски фонд.

- Наменска средства за запошљавање особа са инвалидитетом послодавци често користе да запосле особу са инвалидитетом до истека уговорне обавезе после чега се особа са инвалидитетом враћа на тржиште рада и постаје корисник накнаде по основу незапослености. Особе са инвалидитетом то доживљавају као дискриминацију.
- Радна биографија је саставни део професионалног представљања особа са инвалидитетом. Особе са инвалидитетом се одлучују за добијање статуса особе са инвалидитетом (решење Националне службе за запошљавање) како би лакше добили и задржали запослење.
- Особе са инвалидитетом не очекују никакве бенефиције на послу од стране послодаваца и колектива, дужине радног времена и плате. Очекују само разумевање за њихову рестриктивну оспособљеност.
- Решење о процењеној радној способности је документ без функционалног значаја са особу са инвалидитетом и послодавца. Документ се често произвољно интерпретира што доводи до тога да се послодавац не определи да запосли особу са инвалидитетом.
- Особе са инвалидитетом истичу економску димензију запошљавања али и професионално самопотврђивање.
- Адекватан избор радног места је најбоља инвестиција у односу између послодавца, особе са инвалидитетом и државе.

- Иако се особама са инвалидитетом на тржишту рад поклања посебна пажња треба развијати активности у складу са потребама тржишта рада кроз оснаживање особа са инвалидитетом и додатне едукације.
- Велики број особа са инвалидитетом на територији општине Куршумлија није довољно информисан о обукама које нуди Национална служба за запошљавање.
- Социјално преузетништво представља нову форму пословања са великим потенцијалима у погледу запошљавања и samozapošljavanja. Потенцијали овог вида предузетништва нису ни у најмањој мери искоришћени на територији општине Куршумлија.
- Национална служба за запошљавање нема довољно информација везаних за радну способност особа са инвалидитетом што ствара додатне проблеме ове установе у раду са поменутом рањивом категоријом становништва.

3.5. образовање

На територији општине Куршумлија не постоје услови за образовање особа са инвалидитетом, па ученици са оваквим сметњама наставу најчешће похађају у Нишу. У првом реду основно образовање је обавезно, а ако узмемо у обзир чињеницу да особе које живе са одређеним потешкоћама и сметњама при свакодневним активностима немају услове за образовање у месту свог пребивалишта долазимо до закључка да је приоритетна активност овог ЛАП-а доступност образовања овој рањивој категорији становништва на територији општине.

Непостојање школе прилагођене потребама ове маргинализоване категорије није једини проблем. Постојећу инфраструктуру је потребно унапредити како би се осигурао приступ школама а и само циркулисање унутар школа.

На територији општине не постоји услуга личних пратилаца и педагошких асистената која би деци са потешкоћама знатно помогла код савладавања градива и пута од школе до куће/куће до школе. Такође, увиђа се велика потреба за ангажовањем одговарајућих стручњака који поседују специфична знања о алтернативним облицима комуникације.

За децу са инвалидитетом предшколског узраста нису обезбеђене све неопходне претпоставке за предшколско организовано образовање у вртићу.

Министарство просвете РС кроз пројекат "Инклузивно образовање" настоји да у школски систем уведе правило да свака особа мора да буде уважавана, а да се различитости разумеју као богатство. Стога, неопходно је подићи свест учитеља, наставника и професора о деци ОСИ ради њиховог укључивања и обезбедити инклузију за све врсте ОСИ у образовање ради повећања броја деце са инвалидитетом у редовним школама. Све особе са инвалидитетом потребно је да буду укључене у редован образовни систем на свим нивоима. ОСИ морају имати доступно, квалитетно, инклузивно, бесплатно основно и средње образовање на равноправној основи са другим особама у заједници.

Системске промене и стратешка опредељења Србије ка развоју инклузивног друштва довеле су до значајних промена у приступу остваривања потреба и права деце из осетљивих друштвених група. Акцент је стављен на сагледавање потреба сваког детета и проналажење начина и пружања подршке за обезбеђивање пуне укључености, односно остваривања права детета. Циљ инклузивног образовања је уклањање свих видова баријера и дискриминације које би се односиле на пол, националну припадност, верско и социо-економско порекло, сметње у развоју и инвалидитет, здравствено стање или било које друго лично својство појединца.

Доношењем Закона о основама система образовања и васпитања у августу 2009. године, у Републици Србији су створени услови да се кроз системску и институционалну подршку омогући успешно укључивање и напредовање сваког детета у процесу образовања. У том смислу, једна од најважнијих активности, а на основу чл.89 овог Закона јесте доношење Правилника о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику. Једном броју деце неопходна је додатна подршка, како би се отклониле препреке и обезбедило њихово укључивање и напредовање током образовног процеса. Деци се, услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу и других разлога, пружа додатна подршка у образовању, здравству или социјалној заштити. Интерресорна комисија основана решењем од стране општинске управе. Делокруг рада Интерресорне комисије односи се на процену – целовит индивидуализован приступ, заснован на једнаким могућностима у сагледавању потребе детета и ученика са циљем да се пружањем одговарајуће подршке омогући друштвена укљученост кроз приступ правима, услугама и ресурсима. Интерресорна комисија доноси налаз и мишљење о додатној подршци која се обезбеђује из области здравствених, социјалних и образовних услуга.

3.6. Приступачност

Приступачност има значајно место у процесу изједначавања могућности за особе са инвалидитетом (ОСИ). Колики значај има приступачност за ОСИ говори и податак да постоји Конвенција Уједињених нација о правима ОСИ са посебним чланом и освртом на ову тему. Генерална скупштина УН је 13.12.2006. године у Њујорку, једногласно усвојила Конвенцију о правима особа са инвалидитетом, као и Опциони протокол уз Конвенцију. Република Србија је наведену Конвенцију усвојила 2007. године, а ратификовала 2009. године.

У Републици Србији посебним Законом о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом чланом 9 предвиђа се да у циљу омогућавања самосталног живота и пуног учешћа особа са инвалидитетом у свим сферама живота, морају се предузети одговарајуће мере да се особама са инвалидитетом обезбеди приступ, равноправно са другима, да се створи адекватно физичко окружење, обезбеђивање превоза, доступност информацијама и комуникацијама, укључујући информационе и комуникационе технологије и системе, као и другим погодностима и услугама које су отворене односно које стоје на располагању јавности, како у урбаним тако и у руралним срединама. Те мере, које укључују идентификовање и уклањање препрека и баријера за приступ, а односе се између осталог и на: зграде, путеве, превозна средства и друге погодности у затвореном и на отвореном простору, укључујући школе, стамбене објекте, здравствене објекте и радна места с једне стране; информације, комуникације и друге услуге, укључујући и електронске услуге и хитне службе, са друге стране.

Као потписница Конвенције, Србија је преузела на себе обавезу, да предузме одговарајуће мере на утврђивању, промоцији и праћењу примене минималних стандарда и смерница за приступачност објеката и услуга које су отворене односно које стоје на располагању јавности; да обезбеде да приватна правна лица која пружају услуге и погодности отворене или на располагању јавности воде рачуна о свим аспектима њихове приступачности особама са инвалидитетом; да обезбеде обуку носилаца о проблемима приступачности с којима се суочавају особе са инвалидитетом; да се у зградама и другим објектима отвореним за јавност обезбеде ознаке на Брајевом писму и на начин да се лако читају и разумеју; да се пруже облици непосредне помоћи и посредници, укључујући водиче, читаче и стручне тумаче за језик знакова, како би се олакшао приступ зградама и другим објектима отвореним за јавност; да подстичу друге одговарајуће облике помоћи и подршке особама са инвалидитетом како би им

се обезбедио приступ информацијама; да подстичу приступ особа са инвалидитетом новим информационим и комуникационим технологијама и системима, укључујући интернет; да подстичу благовремену израду, развој, производњу и дистрибуцију доступних информационих и комуникационих технологија и система, како би постали доступни уз минималне трошкове.

Предходно наведено подразумева право на приступачну средину за ОСИ и обезбеђен приступ информацијама и комуникацијама. На територији општине Куршумлија још увек постоје многобројне баријере које онемогућавају ОСИ да самостално и употпуности једнако са другима учествују у свим подручјима живота (школовање, запошљавање, култура, спорт и рекреација).

Приступ ОСИ њиховом животном окружењу, институцијама, услугама па и средствима превоза није у складу са њиховим потребама. Треба створити и применити универзални дизајн у уређењу простора – површина у јавној употреби и тако им омогућити безбедно и на неки начин олакшано кретање.

У последње време на територији општине Куршумлије претежно се радило и ради на уклањању баријера везаних за приступ јавним институцијама изградњом прилазних рампи – односно обарањем ивичњака на тротоарима, а затим изградњом прилазних рампи самим објектима. Мали број установа у нашој општини код којих су уграђене приступне рампе, а додатни проблем је тај што и на местима где су рампе уграђене исте нису урађене по стандардима и правилницима (у смислу поштовања нагиба се првенствено мисли) тако да на неки начин су тешко употребљиве за ОСИ. Додатни проблем за несметано кретање ОСИ представља и то што огромна већина јавних установа у Куршумлији још увек архитектонски, комуникацијски и информационо су неприступачне за ОСИ.

Могуће решење за тренутно стање у општини Куршумлија да се у стратешким плановима примене стандарди приступачности и универзални дизајн изграђеног окружења за ОСИ. Затим их је потребно примењивати и вршити контролу (надзор) за њихово спровођење, уклањајући баријере у складу са потребама ОСИ како би све услуге на територији општине Куршумлија биле досупне и за њих.

Конкретни кораци:

- 1) Формирати радну групу за приступачност у локалној заједници.
Састав радне групе: представници удружења ОСИ, Удружења слепих и слабовидих, Удружења глувих и наглувих, надлежни представник(ци) локалне власти, планери, архитекте, грађевинске инспекције, машински, грађевински и саобраћајни инжењери. Задатак радне групе биће анализа постојећих препрека, рад на њиховом уклањању као и стална контрола ради што бољег осигуравања приступачности.
- 2) Увести у обавезу дугорочни план за изградњу адекватних приступа свим јавним институцијама на подручју територије целе општине;

Циљ: до 2023. године урадити приступне рампе на јавним објектима, такође извршити реконструкцију до сада урађених неадекватних приступа, обарање ивичњака на тротоарима на местима где то већ није одрађено ради приступачности ОСИ.

- 3) Потребно је изменити постојеће прописе јавног и приватног превоза и саобраћајне инфраструктуре за ОСИ како би се осигурао приступачан превоз за ОСИ (нископодни аутобуси и адаптирани комбији за ОСИ, адаптирани аутомобили такси службе);
- 4) Осигурати бар по један аутомобил такси службе и један комби ради приступачности ОСИ. Уколико се јави потреба за већим бројем такси возила или комбија онда тај број треба увећати.

Приоритетна потреба:

1) Омогућити приступ информацијама и комуникација за глуве и наглуве особе. Веома мало је урађено на остваривању права глувих и наглувих особа за добијање потребних информација и њихово равноправно учешће у животној и радној средини. Приступ информацијама и телекомуникацијама од јавног интереса нису лако доступне ОСИ. Не постоји ни једна информативна емисија локалних медија са преводом на знаковни језик.

Потребно је: законски регулисати употребу знаковног језика на нивоу локалне заједнице, као и систем комуникација и информација ускладити према њиховим потребама.

Конкретни кораци:

- 1) Залогати се за усвајање и спровођење Закона о примени знаковног језика на подручју локалне заједнице кроз што више кампања;
- 2) Континуирано радити на обуци ОСИ, запослених у институцијама и осталих грађана на знаковном језику на целокупној територији локалне заједнице;

Приоритетна потреба:

1) Омогућити приступ информацијама и комуникацијама за слепе и слабовиде особе. Што се тиче остваривања права на информације и равноправно учешће у животној и радној средини за слепе и слабовиде особе на нивоу општине Куршумлија мало тога се урадило. Информације нису доступне за слепе и слабовиде особе, мало је књига и материјала на Брајевом писму, ОСИ немају приступ техничким помагалима и просторијама за учење слепих и слабовидих особа (CD - ови са обрађеним књигама у аудио и дигиталној техници, уређаји за конверзију штампаног материјала у Брајево писмо, рачунари са говорним софтверима). Углавном особе нису обучене за коришћење ових помагала као ни за коришћење белог штапа.

Прометна инфраструктура углавном није прилагођена овим особама, раскрснице нису озвучене или тактилне стазе на тротоарима или у јавним објектима на местима где су неопходне.

Потребно је: Систем комуникација и информација прилагодити потребама слепих и слабовидих особа.

Конкретни кораци:

- 1) Обезбедити доступност релевантних информација у одговарајућем формату за ОСИ (Брајево писмо, аудио формат).
- 2) Увести звучну сигнализацију на раскрсницама. Одабрати по приоритету просторног окружења раскрснице од важности за ОСИ и на њима увести звучну сигнализацију до 2023.
- 3) Извршити обуку слепих лица за кретање са белим штапом. Потребно је обавезно организовање обуке.
- 4) Набавити по један рачунар са говорним софтвером који ће бити на приступачном месту (ОСИ).
- 5) Извршити обуку за слепа лица за рад на рачунару са говорним софтвером.

Потребно је нагласити да је присутан низак степен сензибилитета грађана и представника локалне заједнице о значају и важности подршке овој популацији, низак степен образовања родитеља деце са посебним потребама као и присутни стереотипи и предрасуде родитеља да њихова деца не могу да се образују заједно са децом која имају потешкоћа у развоју.

Иако су последњих година видљиви помаци на спровођењу инклузије у образовању ипак је потребна већа укљученост свих структура на партиципативној основи како бисмо постигли потпуну укљученост деце са посебним потребама у васпитно-образовани систем.

Омогућавање адекватно и приступачно укључење деце са посебним потребама у школски систем, као и осигурање алтернативног приступа образовању кроз дневне центре.

Имплементацијом у пракси примене Индекса инклузивности у образовању (школа за све) осигураће се потпуна укљученост у друштвени живот и васпитно- образовани систем деце и младих са посебним потребама како у школским заједницама тако и у локалној заједници.

1) Потребно је имплементирати „Школске развојне планове у области инклузивности“ (едукација наставника и ученика, менаџмента школа, израда IEP, набавка дидактичког материјала и помагала у настави) уколико до сада нису били укључени.

2) Укључити родитеље деце са посебним потребама у школске развојне тимове.

3) Едукација наставног особља у школама и дневним центрима (уколико постоји могућност) за рад са децом са оштећеним слухом и говором, слепом и слабовидом децом (знаковни језик, Брајево писмо).

4) Утицати на решење проблема постојања специјалних одељења која нису у складу са Конвенцијом УН- 2013. године.

Формирање мобилних стручних тимова

За квалитетно провођење инклузивног образовања неопходно је спровести континуирано праћење имплементације спроведене наставе са децом са посебним потребама од стране мобилних стручних тимова (педагог, психолог, дефектолог, логопед).

Потребно је формирати и осмислити услове за рад мобилних стручних тимова. Конкретни кораци:

1) Формирање стручног тима и осигурати услове за њихов рад (опсервација деце, израда образованог програма и његово праћење, саветодавна помоћ наставницима)

Приоритетна потреба:

Запошљавање стручних кадрова у школама

Осмислити услове за квалитетније пружање услуга и подршке у реализацији наставног плана за децу са посебним потребама запошљавањем дефектолога, логопеда, психолога и асистената у настави.

Конкретни кораци:

1) Увођење логопеда у систематизацију радних места у школама до 2023;

2) Запослити дефектолога као неопходни стручни кадар у школама на основу „Правилника о образовању деце с потешкоћама у основно-школском образовању“;

3) Кроз Правилник дати могућност волонтирања и приправничког стажа за асистенте у настави;

4) Запослити асистенте у настави према потреби; Приоритетна потреба:

Омогућити деци са већим потешкоћама образовања кроз алтернативни приступ;

У Општини Куршумлија не постоје центри за децу и младе са посебним потребама, тако да су деца са тежим потешкоћама која нису обухваћена редовним образовањем ускраћена за услуге образовања и укључивања у заједницу.

Потребно је основати један дневни центар у Општини Куршумлија. Конкретни кораци:

1) Потребно је покренути иницијативу за оснивање дневних центра у општини за децу са тежим потешкоћама која не могу да се прилагоде редовном школском систему.

Приказ локација на сликама

Школе:

-ОШ „Милоје Закић“ нема рампу за неометан приступ лица са посебним потребама. Једино Техничка школа на свом улазу има рампу. У кругу школе има довољно паркинг простора и може се предвидети паркинг место за инвалиде по потреби.

		
Слика 1	Слика 2	Слика 3

Прилаз до главног улаза је неометан, међутим на главном улазу не постоји рампа		Локација на којој се може предвидети паркинг место за инвалиде, налази се у близини главног улаза	
			
Слика 4	Слика 5	Слика 6	Слика 7
Неометан прилаз из школског дворишта	Спoredни улаз из школског дворишта нема рампу	Локација на којој се може предвидети једно паркинг место за инвалиде	Улаз у Техничку школу који садржи рампу лево од улаза

-ОШ „Дринка Павловић“ у склопу улаза (од школског терена) има рампу којом је омогућен приступ. На осталим улазима у објекат не постоје рампе. Паркинг место је могуће обезбедити изван школског дворишта.

		
Слика 8	Слика 9	Слика 10
<p>Рампа се налази на главном улазу ученика што је веома повољно како би се обезбедило неометано кретање ОСИ</p>		<p>Могућа локација паркинга места за инвалиде изван школског дворишта (због недостатка простора)</p>

-Гимназија у Куршумлији има на степеништу унутар објекта расклопиву рампу за неометан приступ лица са посебним потребама. Као и довољно простора на ком се може предвидети паркинг место за инвалиде уз сам улаз.

				
Слика 11	Слика 12	Слика 13	Слика 14	Слика 15
<p>Расклопива рампа унутар објекта средњих школа</p>		<p>Постојећа рампа на улазу</p>	<p>Потенцијална позиција за резервисано паркинг место за ОСИ</p>	

-У вртићу „Чаролија“ постоји рампа која омогућава неометан приступ лица са посебним потребама, као и првенствена намена рампе за улаз родитеља са дечијим колицима.

-У вртићу „Сунце“ постоји рампа која омогућава неометан приступ лица са посебним потребама, као и првенствена намена рампе за неометан улаз родитеља са дечијим колицима.

Дом здравља:

У кругу Дома здравља омогућен је неометан прилаз одељењу за плућне болести, хитној помоћи и физикалној терапији. Осталим деловима круга приступ је омогућен уз помоћ степеништа, што је непогодно и неизводљиво за лица са посебним потребама.

Приступ спортским објектима:

Спортска хала има обезбеђен прилаз уз помоћ рампе чиме је обезбеђено неометано кретање. Такође постоји могућност обезбеђивања паркинг места за инвалиде у близини рампе.

 <p>—</p> <p>Слика 25 Слика 26</p>	 <p>Слика 27</p>
<p>Приступ хали је омогућен уз помоћ постојеће рампе</p>	<p>Могућа локација зарезервацију паркинг места за ОСИ</p>

Приступ објектима и површинама у јавној употреби:

- На улазу у објекат локалне самоуправе у Куршумлији не постоји прилаз који би олакшао приступ лицима са посебним потребама.
- Приступ парку је омогућен са свих страна, као и неометано кретање.
- Улице и тротоари у ужем центру града прилагођени су за приступ лица са посебним потребама уз помоћрампи. Пошта има обезбеђен прилаз и могућност неометаног кретања.
- Банке у центру града немају предвиђене прилазе за лица са посебним потребама. У већини случајева уужем центру града не постоји баријера за улаз у локале, продавнице и тд..
- Приступ пијаци омогућен је само уз помоћ главног улаза. Главни улаз користи се за допремање робе, што тај прилаз чини непогодним за кретање.
- Приступ аутобуској станици за лица са посебним потребама могућ је само преко дела где улазе и излазе аутобуси са станице. Тај приступ је непогодан због самог нагиба терена али и због безбедности јер је непрегледан возачима аутобуса.
- Приступ електродистрибуцији, Црвеном крсту, комуналном предузећу, суду, ЈП за уређивање грађевинског земљишта, Националној служби за запошљавање, биоскопу, библиотеци није омогућен јер рампа не постоји.
- Приступ Црвеном крсту није могућ за лица са посебним потребама јер не постоји рампа. Постоји могућност извођења рампе са десне стране објекта

(померањем треће жардињере од улаза са цвећем како би се обезбедио приступ рампи која би била постављена уз сами зид објекта, ширине коју диктира постојећа стаза уз објекат, што је задовољавајућа ширина рампе).

- Паркинг простор за инвалиде може се предвидети у близини рампе (попречно од четврте жардињере)

		
Слика 28	Слика 29	Слика 30
Могућност постављања рампе уз објекат	Могућа локација за резервацију паркинг места за ОСИ	

- Испред зграде општине (издавање личних карата) не постоји адекватан прилаз за лица са посебним потребама који је у овом случају неопходан због разноврсности корисника који свакодневно посећују ову установу. Прилаз је одсечен са леве стране степеништем, а са десне рампом. Са приступне стране из правца улице Пролетерских бригада, углавном је немогуће прићи јер несавесни возачи паркирају своја возила на месту улаза.
- Постоји могућност ивођења рампе на левој страни улаза уз сами зидић, где би се рампа протезала левом страном зидића и имала свој продужетак (ширина рампе) испред ширине улаза. На тај начин би се обезбедио приступ лица са посебним потребама али и увећао простор испред самог улаза како би корисници могли неометано да изађу. Са десне стране од улаза могуће је извести подужно паркинг место за инвалиде.

	
Слика 31	Слика 32
Прилаз из улице Палихбораца	Могућност постављања рампе дужином зидића

Постоје већ резервисана паркинг места за инвалиде. Једно од таквих налази се у улици Вука Караџића, преко пута зграде општине.

Слика 33

Знак обавештења о резервисаности паркинг места за инвалиде

- Прилаз тротоару преко моста реке Топлице (код аутобуске станице) није адекватно обезбеђен, односно није на адекватан начин извршено вођење пешака.

Слика 34

Прилаз тротоару преко моста реке Топлице

- У ужем центру на површини тротоара нису заступљене линије водиле
- Једино потез улице 16. фебруар од раскрснице са улицом Пролетерских бригада до раскрснице са улицом Вука Караџића са леве стране у свом попловању садржи линију водилу.
- Немогућност кретања особа са инвалидитетом додатно је отежана баштама кафића које излазе директно на пешачку зону тј. тротоар. Такође као додатно отежање могу се навести попловања испред локала и кафића које имају своју висину у односу на висину самог тротоара. Јављају се мале каскаде које отежавају самостално кретање лица са посебним потребама или је потпуно немогуће без пратње.
- Спуштени (оборени) ивичњаци у ужем центру града ради обезбеђивања неометаног кретања лица са посебним потребама. Већа је заступљеност високих ивичњака који су непогодни за кретање лица са посебним потребама.

- Потребно је обезбедити што већи број оборених ивичњака, предвидети израду линије водилње у пешачкој зони као и могућност израде линије водилње преко пешачког прелаза који би био обезбеђен звучном сигнализацијом за што безбеднији прелаз ОСИ.
- На улазима у стамбене објекте као и самих прилаза ка стамбеним објектима потребно је предвидети адекватан прилаз уколико се јавља потреба за њим.

			
Слика 35	Слика 36	Слика 37	Слика 38
Адекватно обезбеђени прилази тротоару на пешачком прелазу			Не адекватан прилаз тротоару на пешачком прелазу

Јавни превоз:

- Нема такси служби нити возила прилагођена особама са посебним потребама. Разматрати могућност набавку возила за превоз лица ОСИ.
- Постоје паркинг места предвиђена за особе са инвалидитетом али недовљан број на одређеним локацијама.
- Потребно је за сваку од поменутих институција предвидети по једно паркинг место у непосредној близини објекта, као и рампу за приступ објекту, уколико због ограничења простора не постоји могућност израде класичне рампе могу се предвидети платформе, електро-моторне платформе или расклопиве рампе(код мањих висина) уз помоћ којих се савладавају висинске разлике како унутрашње тако и спољашње и на тај начин омогућава неометано кретање особа са инвалидитетом.
- Свака рампа мора имати предвиђене рукохвате, на прописаној висини који олакшавају кретање.

Остало:

- Спортске и културне установе нису прилагођене особама са посебним потребама тј. немају натписе Брајевим писмом као ни прописану светлосну и звучну сигнализацију.
- Веб сајтови општине и јавних предузећа и установа нису адаптирани у правцу приступачности.
- Примена техничких и технолошких формата у ТВ програму није заступљена.
- Персонална асистенција није заступљена. У зависности од броја корисника коме је помоћ персоналног асистента неопходна, потребно је обезбедити довољно персоналних асистената.

3.7. Унапређење рада и функционисања удружења грађана

Према подацима добијеним од локалне самоуправе на територији општине Куршумлија је регистровано 22 удружења грађана док се правима и положајем особа са инвалидитетом баве само три удружења и то су: Удружење особа са инвалидитетом Куршумлија, удружење глувих и наглувих и Међуопштинска организација Савеза слепих Србије- Куршумлија. Повећано интересовање за проблеме са којима се суочавају особе са инвалидитетом у Србији резултирало је значајним помацима у побољшању услова за живот и рад особа са инвалидитетом. До значајнијих помака је дошло захваљујући отварању сарадње на свим пољима са међународном заједницом, али и интензивирању активности организација особа са инвалидитетом, што је довело до одбацивања медицинског приступа особама са инвалидитетом као доминатног и усвајања социјалног модела.

Последњих година као ставка општинског буџета предвиђено је финансирање активности пружања социјалне заштите, па се на тај начин финансира услуга „помоћ у кући“. Увиђа се потреба за проширењем обима ове активности, али и за увођењем нових попут услуга персоналног асистента, као и формирања „девног боравка“ за особе са инвалидитетом у циљу пружања психосоцијалне подршке овој рањивој групи становништва.

Да би достигли поменуте циљеве потребно је радити на лиценцирању удружења за пружање одређених услуга особама са инвалидитетом. Такође, потребно је иградити капацитете поменутих удружења као и радити на њиховом умрежавању. Када кажемо капацитете, полазимо од техничких (опремања удружења опремом прилагођеном одређеним циљним групама), унапредити капацитете за писање, аплицирање за донаторска средства и имплементацију пројеката.

У наредном периоду је потребно наставити рад на даљем унапређењу положаја особа са инвалидитетом, кроз дефинисање кључних области рада и конкретних активности са циљем подизања квалитета живота и побољшања положаја особа са инвалидитетом.

3.8. Спорт, рекреација и култура

Потребни су нам што свеобухватнији подаци о све три области.

Спорт

Да ли постоје спортска друства и клубови прилагодјени ОСИ? Подаци о ОСИ који се евентуално баве активно спортом? Рекреација

Да ли постоји спортско-рекреативних удружења и особа са инвалидитетом?

Култура

навести ста има од културних институција?

Да ли установе културе дају неки вид субвенција ОСИ (бесплатан приступ и сл.)?

4. Табела Акционог плана за унапређење положаја особа са инвалидитетом

Приоритет: Институционални оквир					
Специфични циљ 1: Побољшање институционалног оквира за унапређење положаја особа са инвалидитетом					
Активности	Период реализације	Очекивани резултати	Индикатор(и)	Носилац активности	Партнери у реализацији
1.1 Формирање Савета за особе са инвалидитетом у општини Куршумлија	2023.	Формиран Савет и дефинисане обавезе и надлежности	Скупштинска одлука о формирању Савета	Локална самоуправа	Локална самоуправа; Локалне институције; Удружења грађана, ЦСР и НСЗ
1.2 Укључивање потреба особа са инвалидитетом при изради стратешких и планских докумената	континуирано	Обухваћене потребе ОСИ у планским и стратешким документима Локалне самоуправе и институција	-XX стратешких и планских докумената	Локална самоуправа	Локална самоуправа; Локалне институције; Удружења грађана, ЦСР и НСЗ
1.3 Креирање и унос података у јединствену базу података о ОСИ на територији општине Куршумлија	2023. и континуирано	Израђена јединствена база података о ОСИ	База података	Локална самоуправа	Локална самоуправа; Локалне институције; Удружења грађана, ЦСР и НСЗ
1.4 Урадити анализу стања и прикупити све податке о ОСИ и њиховим потребама на нивоу општине Куршумлија	2023.	Урађена анализа Прикупљени подаци о стању и потребама	Уређена анализа Прикупљени подаци Подаци унети у јединствену базу података.	Локална самоуправа	Локална самоуправа; Локалне институције; Удружења грађана, ЦСР и НСЗ

Приоритет: Правна заштита

Специфични циљ 2: Развити ефикасну правну заштиту на пољу инвалидности

Активности	Период реализације	Очекивани резултати	Индикатор(и)	Носилац активности	Партнери у реализацији
2.1 Праћење постојећих прописа (одлука и решења) на локалном нивоу уз истовремени рад на унапређењу права особа са инвалидитетом и подизању нивоа приступачности	континуирано	-Редовно праћење прописа (одлука и решења) на локалном нивоу којима се уређује положај особа са инвалидитетом; (Одлука о повластицама за превоз ОСИ; Одлука о субвенцијама за плаћање комуналних услуга; Одлука о бесплатној курирској достави личних докумената за ОСИ) -Подигнут ниво приступачности у пракси.	-Извештаји о праћењу прописа (одлука и решења) на локалном нивоу којима се уређује положај особа са инвалидитетом; -Измењене и усвојене нове одлуке и решења на локалном нивоу уз обезбеђење правног оквира за приступачност;	Сви органи и организације	Сви органи и организације
2.2 Наставити и проширити обим финансирања средствима предвиђеним у локалном буџету општине Удружења грађана која заступају интересе ОСИ	континуирано	-Увећано финансирање еактивности удружења од стране локалне самоуправе.	-Повећано финансирање удружења за XX%.	Локална самоуправа	Удружења грађана која заступају интересе ОСИ.
2.3 Ставити на располагање услуге персоналног асистента за појединачне кориснике, као и организација дневних боравака за ОСИ	2023-2025	-Доступна услуга персоналних асистената -Доступна услуга дневних боравака за ОСИ	-Ангажовано XX персоналних асистената. -Формиран функционални дневни боравак за ОСИ.	Локална самоуправа	Локална самоуправа; Центар за социјални рад; Удружења грађана.

Приоритет: Социјална и здравствена заштита

Специфични циљ 3: Социјалне, здравствене и друге услуге базиране на правима и потребама корисника начинити доступним, у складу са савременим међународно-прихваћеним методама процене инвалидности и потреба.

Активности	Период реализације	Очекивани резултати	Индикатор(и)	Носилац активности	Партнери у реализацији
3.1 Осигурање приступачности социјалним, здравственим и другим услугама у архитектонском, организационом и програмском смислу.	континуирано	<ul style="list-style-type: none"> -Обезбеђен простор без баријера, прилагођени формати информација и укључене нове технологије; -Обезбеђени мобилни сервиси и флексибилно радно време; -Едуковани пружаоци услуга; -Уведем посебан СОС телефон при хитној помоћи, полицији, ватрогасној служби за особе са оштећеним слухом. 	<ul style="list-style-type: none"> -Број останава социјалне и здравствене заштите у којима је обезбеђена приступачност; -Врсте и начини обезбеђивања прилагођених формата информација и нових технологија; -Врсте специфичних сервиса 	Локална самоуправа	Сви органи и организације у сарадњи са МИНРЗС и МЗ.
3.2 Осигурање свеобухватности здравствене заштите за особе са инвалидитетом	континуирано	<ul style="list-style-type: none"> -Континуирана промоција здравља и превенција болести на свим нивоима; -Рана дијагноза, лечење и адекватна рехабилитација особа са инвалидитетом; -Рана подршка породицама које имају дете са ризиком за развој тешкоће 	<ul style="list-style-type: none"> -Промоција здравља и превенција болести на локалном нивоу као трајна активност; -Лечење и рехабилитација особа са инвалидитетом у складу са потребама и могућностима; -Задовољство корисника пруженим услугама; 	Локална самоуправа	Локална самоуправа; ДЗ Куршумлија
3.3 Пружање психосоцијалне подршке породицама ОСИ	континуирано	- Организовање радионце за психосоцијалну подршку породицама	- XX радионица одржано	Удружења грађана	Локална самоуправа, локалне институције, ЦСР, Дом Здравља

3.4 Повећање обухвата услуге Помоћ у кући	2023-2025	- Ангажовање додатних радника за пружење ове услуге - Укључивање нових корисника	Ангажовано XX радника - XX корисника користи услуге Помоћ у кући	Локална самоуправа	Локална самоуправа ; Центар за социјални рад; Удружења грађана.
3.5 Едукација ОСИ и пружаоца услуга остваривања права и услуга из области социјалне заштите	континуирано	- унапређена информисаност релевантих актера	- XX одржаних едукација	ЦСР	Удружења грађана Локална самоуправа
3.6 Формирање дневног боравка за ОСИ	2025.	- успостављена услуга дневног боравка за осетљиве категорије становника	- број корисника услуге дневног центра	Локална самоуправа	Локална самоуправа ; Центар за социјални рад; Удружења;

Приоритет: образовање и запошљавање

Специфични циљ 4: Развити политике мера и применити програме, наручито у областима образовање и запошљавања који особама са инвалидитетом пружају једнаке могућности и подстичу самосталност, лични развој и активан живот у свимобластима.

Активности	Период реализације	Очекивани резултати	Индикатор(и)	Носилац активности	Партнери у реализацији
4.1 Имплементација Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом	континуирано	-Развијене нове мере и активности професионалне рехабилитације на локалном нивоу; -Подигнут ниво знања и компетерија свих друштвених актера непосредно укључених у процес креирања и примене политике запошљавања особа са инвалидитетом; -Спроведене мере активне политике запошљавања особа са инвалидитетом;	-Извештај о мерама и активностима професионалне рехабилитације и број укључених особа са инвалидитетом; -Одржане едукације актера у креирању политике запошљавања; -Број запослених особа са инвалидитетом применом активне политике запошљавања;	Локална самоуправа	Локална самоуправа; Савет за ОСИ у сарадњи са МИНРЗС и НСЗ;
4.2 Унапредити комуникационе канале између ОСИ и НСЗ	2023-2025	Обавештаване ОСИ о програмима обука које спроводи НСЗ	XX ОСИ учествовалоу програмима обука	НСЗ	Локална самоуправа, НСЗ, Удружења грађана
4.3 Испитивање могућности, капацитета и исплативости за оснивање предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање ОСИ	2023-2025	Спроведено истраживање о формирању предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање ОСИ Идентификован простор за потенцијално предузеће	- резултат истраживања и анализа - идентификован простор у власништву ЛСУ за предузеће	Локална самоуправа	Удружења, приватни сектор, НСЗ
4.4 Имплементација Закона о основама система образовања и испитивања и развијање образовања на инклузивним принципима	континуирано	-Реформисан рад и методологија комисија за процену потреба за пружање додатне образовне, здравствене и социјалне подршке ученику;	-Извештај о раду комисија за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке ученику;	Савет за ОСИ	Савет за ОСИ; Предшколске установе, основне школе, средње школе и високошколске установе на

		-Едукација кадра у систему образовања и васпитања за примену инклузивних принципа у реализацији образовно- васпитног процеса;	-Одржане едукације;		локалном нивоу у сарадњи са МПН и МОС.
4.5 Креирање базе података о радној способности и компетенцијама ОСИ	2024.	- Преглед радних способности ОСИ и њихових компетенција ради побољшања запошљивости	- успостављена база података са подацима о радним способностима и компетенцијама	Удружења	ЛСУ, ЦСР, НСЗ, ЛСУ
4.6 Учинити доступним услугу педагошких асистената ученицима из рањиве категорије особа са инвалидитетом	2025.	Доступна услуга педагошких асистената ученицима из рањиве категорије особа са инвалидитетом	Ангажовано XX педагошких асистената	Локална самоуправа	Локална самоуправа; Основне и средње школе;
4.7. Створити услове запохађање наставе уопштини Куршумлија за ученике из рањиве категорије особа са инвалидитетом	континуирано	- отклоњене архитектонске баријерне прилазима школама - Успостављена услуга персоналних асистената и личних пратиоца за подршку деци за долазак и одлазак из школе - Омогућено несметано кретање ОСИ у школама и учионицама	- прилаз омогућен свим школама - ангажовано XX персоналних асистената и личних пратиоца - уграђени лифтови или платформи на степеништима унутар школа -уклоњени прагови		

Приоритет:

Приступачност

Специфични циљ 5: Особама са инвалидитетом осигуран приступ изграђеном окружењу, приступачном превозу, инфромацијама, комуникацијама и услугама намењеним јавности, а кроз развој и спровођење плана уклањања баријера и изградње приступачних баријера и услуга.

Активности	Период реализације	Очекивани резултати	Индикатор(и)	Носилац активности	Партнери у реализацији
<p>5.1 Праћење имплементације Закона о планирању и изградњи</p>	<p>континуирано</p>	<p>-Поштовања стандард приступачности у изградњи и реконструкцији објеката;</p> <p>-Спроведене едукације Локалне самоуправе, инжењера, архитеката и других стручњака у различитим областима у смислу приступачности;</p> <p>-Уклоњене баријере у јавним службама, јавним објектима, предшколским и школским установама, саобраћајној инфраструктури и превозним средствима у јавном превозу путника у свим гранама саобраћаја.</p> <p>-Инсталирани натписи на Брајевом писму и прописана светлосна, тактилна и звучна сигнализација од општег интереса;</p> <p>-Планирање и обезбеђивање средстава за намене приступачности</p>	<p>-Извештај о поштовању стандард приступачности при изградњи и реконструкцији објеката;</p> <p>-Одржане едукације;</p> <p>-Уклањање баријера трјна активност, у складу са расположућим средствима;</p> <p>-Обим планираних и обезбеђених средстава за намене приступачности.</p>	<p>Локална самоуправа</p>	<p>Локална самоуправа; Савет ОСИ;</p> <p>ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Куршумлија“; Удружења грађана;</p>
<p>5.2 Адаптирање веб- сајтова општине, јавних предузећа и установа у правцу приступачности</p>	<p>континуирано</p>	<p>Адаптирани веб-сајтови општине, јавних предузећа и установа у правцу приступачности</p>	<p>-Врста и количина приступачности веб-сајтовима</p>		

Приоритет: Унапређење рада и функционицања удружења грађана					
Специфични циљ 6: Унапређени капацитети удружења грађана за заступање интереса ОСИ					
Активности	Период реализације	Очекивани резултати	Индикатор(и)	Носилац активности	Партнери у реализацији
6.1 Изградња капацитета ОСИ удружења за заступања својих интереса	2022-2025	Побољшани капацитети ОСИ удружења за заступање интереса ОСИ	Едуковано XX чланова удружења	Удружења ОСИ	Локална самоуправа Удружења ОСИ
6.2 Унапређивање људских капацитета за управљање пројектима	континуирано	Побољшани капацитети удружења ОСИ за управљање пројектима	Едуковано XX чланова удружења	Локална самоуправа, Удружења ОСИ	Локална самоуправа Удружења ОСИ, НСЗ

Приоритет: Спорт, рекреација и култура					
Специфични циљ 7: Унапређена приступачност и доступност спорским, рекреативним и културалним активностима особама са инвалидитетом					
Активности	Период реализације	Очекивани резултати	Индикатор(и)	Носилац активности	Партнери у реализацији
7.1 Промоција и развој спорта за ОСИ	континуирано	Унапређена свест спортских удружења о могућностима и начинима укључивања ОСИ у бављењу спортом	Одржано XX презентација и обука за спортска удружења	Удружења	Спортска удружења, ЛСУ
7.2 Унапређено окружење за активно бављење спортом младих и одраслих из осетљивих група	континуирано	ОСИ се активно или рекреативно баве спортом	Број ОСИ у спортским удружењима	Спортска удружења	ОСИ удружења, ЛСУ
7.3 Укључивање ОСИ у културне активности у општини	2023-2025	Успостављена активна сарадња између културних институција и ОСИ	ОСИ укључени у реализацију активности у општини		Удружења, ЛСУ, школе